

Хмельницький національний університет
 Факультет економіки і управління
 Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Системно важливі банки та їх роль в банківській системі України за матеріалами АТ «КБ ПриватБанк»

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС.019274.01.06.00

Виконав: студент IV курсу, група ФБС-19-1 _____ Ярослав ГАДЖУК
Підпис Ім'я прізвище

Керівник: д-р. екон. наук, професор _____ Раїса КВАСНИЦЬКА
Підпис Ім'я прізвище

Нормоконтролер _____
Підпис Ім'я прізвище

До захисту допускаю:
 Завідувач кафедри фінансів,
 банківської справи та страхування

_____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я прізвище

_____ 2023 р.

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретичні засади ідентифікації системно важливих банків банківської системи	8
1.1 Суть та значення системно важливих банків для банківської системи України	8
1.2 Ідентифікація системно важливих банків та вимоги щодо їх функціоналу	17
2 Аналітично-методичні засади функціонування системно важливих банків України	24
2.1 Аналіз сучасної структури банківської системи України та місця в ній системно важливих банків за 2015-2022 роки	24
2.2 Дослідження виконання вимог до системно важливих банків на прикладі АТ «КБ ПриватБанк» та підходів до виявлення залежності банківської системи України від їх функціонування	31
Висновки	44
Список використаних джерел	49
Додатки	53

ВСТУП

Актуальність теми. У ряді нормативних актів міжнародних регуляторних органів та центробанків різних країн, в т.ч. й Національного банку України є уживаним таке поняття, як системно важливий банк. Так, процеси фінансової глобалізації, лібералізації руху капіталів, концентрації та трансформації у банківській сфері, призводять до капіталізації банків та до формування системно важливих банків. Саме системно важливі банки акумулюють значні обсяги активів, капіталу та зобов'язань. Їх діяльність характеризується великим обсягом, різноманітністю та складністю операцій, «системною пов'язаністю та складною заміненістю, а порушення чи диспропорції в їх діяльності можуть призвести до значних збитків у банківській системі та економіки в цілому» [9]. При цьому, вкрай важливим є питання ранжування банківських установ за їх впливом на функціонування банківської системи держави, фінансову безпеку держави загалом. Адже несподівані проблеми платоспроможності банківських установ під час фінансових криз зумовлюють широкомасштабні наслідки в банківській системі держави, які супроводжуються не тільки зменшенням довіри до банків з боку клієнтів, а й погіршенням стану реальної економіки. Для забезпечення уникнення розвитку таких подій, на рівні держави визначаються системно важливі банківські установи, функціонал яких більш ґрунтовно регулюються та контролюються з боку держави. За таких умов, значимість системно важливих банків, наявність проблем у їх функціонуванні, необхідність обґрунтування критеріїв віднесення банків до системно важливих та розроблення спеціальних заходів їх регулювання і нагляду визначають важливість вирішення цих питань у вітчизняній банківській практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням щодо сутності, особливостей функціонування системно важливих банків, визначення впливу таких банків на банківську систему присвячено наукові праці таких зарубіжних

та вітчизняних вчених-економістів, як: Я. Анвар, В. Бура, Р. Квасницька, В. Лавренюк, О. Литвиненко, Н. Приказюк, С. Тозара, Б. Швандта та інших. Однак, все ж залишаються недостатньо дослідженими питання щодо визначення основних характеристик системно важливих банків, конкретизації методичних та практичних підходів до визначення впливу системно важливих банків на банківську систему України.

Мета та завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних засад ідентифікації системно важливих банків в Україні та виявлення залежності банківської системи України від функціонування таких банків в сучасних умовах здійснення банківської діяльності.

Поставлена мета кваліфікаційної роботи потребує вирішення певних завдань, а саме:

- визначення суті та значення системно важливих банків для банківської системи України;
- дослідження підходів до ідентифікації системно важливих банків та вимог щодо їх функціоналу;
- аналіз сучасної структури банківської системи України та місця в ній системно важливих банків за 2015-2022 роки;
- дослідження виконання вимог до системно важливих банків на прикладі АТ «КБ ПриватБанк» та виявлення залежності банківської системи України від їх функціонування.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні та практичні засади ідентифікації системно важливих банків та їх впливу на банківську систему України.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є діяльність системно важливого банку – АТ «КБ «ПриватБанк» та виконання ним вимог, що висуваються НБУ до таких банків.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу кваліфікаційного дослідження визначають загальнонаукові та спеціальні методи. У кваліфікаційній роботі використані такі методи: абстрактно-логічний метод

(для уточнення суті та характеристик системно важливих банків); статистико-математичний метод (для аналізу сучасної структури банківської системи України та місця в ній системно важливих банків); прийоми порівняння, групування, графічний та табличний методи (для визначення класифікації системно важливих банків, аналізу стану та динаміки активів, капіталу, зобов'язань та фінансових результатів системно важливого банку - АТ «КБ «ПриватБанк»»), метод кореляційно-регресійного аналізу (для побудови моделі залежності банківської системи України від впливу системно важливих банків).

Інформаційною базою виконання кваліфікаційного дослідження є законодавчо-нормативні акти, які регулюють питання визначення системно важливих банків в світі та в Україні; нормативні та статистичні матеріали Національного банку України, річні звіти АТ «КБ «ПриватБанк», методичні, монографічні та періодичні спеціалізовані видання, ресурси інформаційних порталів мережі Internet.

1 Теоретичні засади ідентифікації системно важливих банків банківської системи

1.1 Суть та значення системно важливих банків для банківської системи України

Забезпечення національної безпеки України, як і будь-якої держави світу, неможливе без визначення об'єктів критичної інфраструктури держави та формування державної системи захисту цієї інфраструктури і забезпечення повноцінного її функціонування. Критична інфраструктура будь-якої держави є великою складною системою стратегічного масштабу, якій притаманна загальна властивість, що є відмінною від властивостей окремих елементів цієї системи, що об'єднуються в ній через різної природи зв'язки. Так, згідно Закону України «Про критичну інфраструктуру», об'єктами критичної інфраструктури є об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам [3]. Відповідно до «Переліку секторів критичної інфраструктури», банківська система є підсектором критичної інфраструктури України у секторі «Фінансовий сектор», який виокремлюється за такими типами основних послуг:

- надання банківських послуг;
- зберігання банками запасів готівки та проведення операцій із ними;
- надання електронних довірчих послуг у банківській системі;
- надання небанківських фінансових послуг;
- надання платіжних послуг [15].

Варто відмітити, що «високий рівень глобалізації та трансформації інфраструктурних об'єктів, можливість вільної реалізації економічних інтересів транснаціональних корпорацій, тенденції злиття та поглинання великих

корпорацій і мереж у різних сферах життєдіяльності є сучасним орієнтиром розвитку багатьох країн світу, зокрема і їхніх державних систем захисту критичної інфраструктури» [28, с.223].

З метою «визначення основних напрямів, механізмів і строків комплексного правового врегулювання питання захисту критичної інфраструктури та створення системи державного управління у сфері захисту критичної інфраструктури України» [7] було розроблено та прийнято Концепцію створення державної системи захисту критичної інфраструктури. Саме «світові тенденції до посилення загроз природного та техногенного характеру, підвищення рівня терористичних загроз, збільшення кількості та підвищення складності кібератак, а також пошкодження інфраструктурних об'єктів у східних та південних регіонах України внаслідок збройної агресії Російської Федерації зумовили актуалізацію питання захисту систем, об'єктів та ресурсів, що є критично важливими для функціонування суспільства, соціально-економічного розвитку держави та забезпечення національної безпеки» [7]. Однак, успішність функціоналу системи захисту критичної інфраструктури забезпечується через інституційну систему, в т.ч. фінансову та банківську системи. Велика, постійно змінювана, кількість елементів і параметрів системи захисту критичної інфраструктури держави, а також мало прогнозована поведінка об'єктів критичної інфраструктури, що мають велику кількість взаємозв'язків, ускладнюють процес ідентифікації її об'єктів. Законодавчо визначено, що «віднесення об'єктів до критичної інфраструктури здійснюється за сукупністю критеріїв, що визначають їх соціальну, політичну, економічну, екологічну значущість для забезпечення оборони країни, безпеки громадян, суспільства, держави і правопорядку, зокрема для реалізації життєво важливих функцій та надання життєво важливих послуг, свідчать про існування загроз для них, можливість виникнення кризових ситуацій через несанкціоноване втручання в їх функціонування, припинення функціонування, людський фактор чи природні лиха, тривалість робіт для усунення таких наслідків до повного відновлення штатного режиму» [18]. При цьому,

«віднесення банків, інших об'єктів, що здійснюють діяльність на ринках фінансових послуг, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк України (НБУ), платіжних організацій, учасників платіжних систем, операторів послуг платіжної інфраструктури здійснюється в порядку, встановленому НБУ» [18].

Так, згідно Закону України «Про Національний банк України», НБУ забезпечує:

- «формування та ведення реєстру об'єктів критичної інформаційної інфраструктури у банківській системі України, визначає критерії та порядок віднесення об'єктів у банківській системі України до об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, забезпечує проведення оцінювання стану кіберзахисту та аудиту інформаційної безпеки у банківській системі України;

- формування та реалізацію державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури щодо банків, інших осіб, що здійснюють діяльність на ринках фінансових послуг, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює НБУ, платіжних організацій, учасників платіжних систем, операторів послуг платіжної інфраструктури відповідно до закону, що визначає правові та організаційні засади функціонування і захисту критичної інфраструктури» [19].

Таким чином, банківська система займає провідне місце в фінансово-економічній системі держави, адже, банківська діяльність сприяє генеруванню, розподілу та використанню фінансових ресурсів різних суб'єктів економіки для виконання їх фінансових зобов'язань, чим і забезпечує економічного зростання як окремих суб'єктів економіки, так і держави загалом. Тому, вкрай важливим є питання ранжування банківських установ за їх впливом на функціонування банківської системи держави, фінансову безпеку держави загалом. Адже несподівані проблеми платоспроможності банківських установ під час фінансових криз зумовлюють широкомасштабні наслідки в банківській системі держави, які супроводжуються не тільки зменшенням довіри до банків з боку клієнтів, а й погіршенням стану реальної економіки. Для забезпечення уникнення розвитку таких подій, на рівні держави визначаються системно

важливі банківські установи, функціонал яких більш ґрунтовно регулюються та контролюється з боку держави.

У 2009 році, з ініціативи G20, Радою з фінансової стабільності (міжнародним органом, який сприяє міжнародній фінансовій стабільності шляхом координації національних фінансових органів і міжнародних органів, що встановлюють стандарти, щодо регуляторної, наглядової та інших політик функціонування фінансового сектора і, в такий спосіб, здійснює моніторинг і дає рекомендації щодо глобальної фінансової системи) спільно із Базельським комітетом (міжнародним комітетом, який створено для розробки стандартів банківського регулювання) було введено поняття «системно важливий банк», яке передбачає, що системно важливі банки є фінансовими інститутами банкрутство або можливі проблеми яких, привели б до значних збитків для всієї фінансової системи держави та для економіки загалом, через їх величину, складність та системну взаємопов'язаність [24].

При цьому, варто відмітити, що суть визначення «системно важливий банк» у своєму розвитку пройшло еволюцію від таких понять, як ««занадто великі, щоб збанкрутувати» (too big to fail), «занадто системними, щоб збанкрутувати» (too systemically to fail), «занадто взаємопов'язаними, щоб збанкрутувати» (too interconnected to fail), «занадто важливими, щоб збанкрутувати» (too important to fail), «занадто складний, щоб збанкрутувати» (too complex to fail), «занадто великими, щоб бути врятованими урядом» (too big to save) та «занадто багато, щоб збанкрутувати» (too many to fail)» [9, с.24] (рисунок 1.1) до глобальних та національних системних банків. Термін «системно важливий банк» було введено у вжиток в умовах підвищеної уваги до ідентифікації та оцінювання системних ризиків і спростування усталеного твердження «Too big to fail». Так, у 1984 році першим великим банком, що отримав статус «занадто великі, щоб збанкрутувати» (too big to fail), був банк «Continental Illinois».

Сьогодні тлумачення поняття «системно важливий банк» отримало досить різноваріантний розвиток (таблиця А.1 додатку А) і, при цьому, дискусії щодо суті цього поняття мають такі спрямування:

- здатності такого банку впливати на фінансову систему держави, а також і на реальний сектор економіки;
- відповідності комплексу ознак системної важливості банку, а саме розміру банку, його взаємопов'язаності з іншими банками банківської системи;
- зв'язок такого банку з генерацією та масштабами прояву системного ризику.

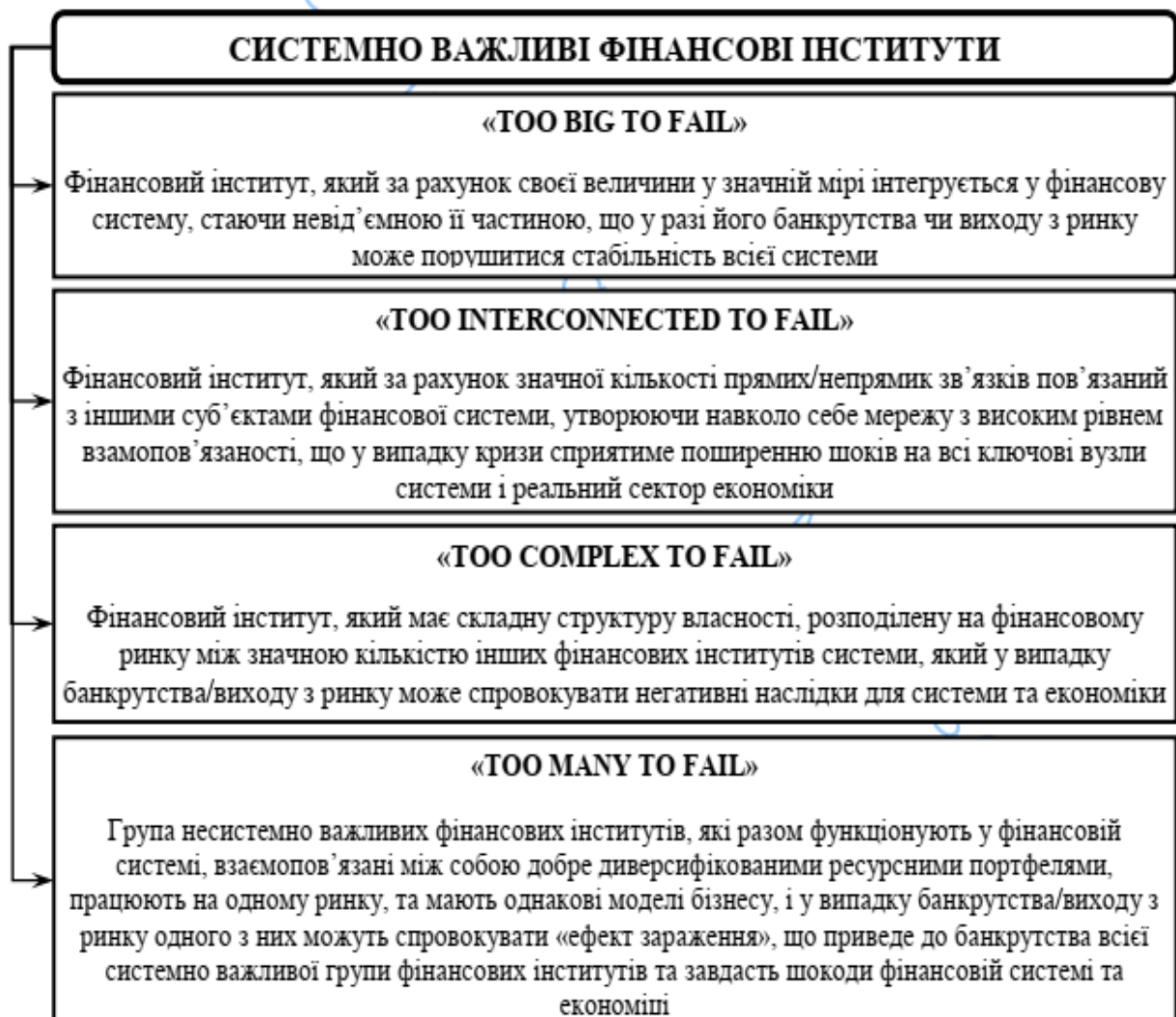

Рисунок 1.1 - Основні підходи до визначення поняття «системно важливий фінансовий інститут»

Джерело [9, с.25]

Таким чином, ситуація на національному фінансовому ринку залежить від результатів діяльності та фінансового стану системно важливих банків, адже, саме такі банки здатні системно впливати на банківську та фінансову системи держави. Стабільне функціонування системно важливих банків забезпечує стійкість банківської системи держави. І будь-які позитивні чи негативні зміни у функціонуванні цих банків призводять до змін (позитивних чи негативних) в діяльності інших банківських установ, а їх банкрутство обов'язково викличе поширення шоків на фінансовому ринку та підрив фінансової безпеки фінансового та реального секторів економіки.

Базельським комітетом з банківського нагляду було визначено два рівні системної важливості банків: глобальний та національний. Глобальні системно важливі банки (ГСВБ, G-SIBs) – це інститути такого розміру, ринкової значущості та глобальної взаємопов'язаності, що криза їх платоспроможності чи їх банкрутство може привести до суттєвих порушень глобальної фінансової системи та негативних економічних наслідків у багатьох країнах [32].

Національні системно важливі банки (НСВБ, D-SIBs) – банк, чиє банкрутство або можливі проблеми, можуть спровокувати серйозний негативний вплив на фінансову систему та реальний сектор економіки в країні, де банк здійснює свою діяльність [29].

На основі такого ранжування, системно важливі банки варто розглядати з двох точок зору, а саме, з точки зору:

- мікропруденційного нагляду, системно важливим банком є «банк, банкрутство якого приведе до величезних втрат для прямих кредиторів і акціонерів банку» [3, с.379];

- макропруденційного нагляду, системно важливим банком є « банк з високим рівнем внеску до системного ризику, дефолт якого приведе до краху інших фінансових інститутів, величезних втрат та поставить під загрозу фінансову систему, негативно вплине на реальний сектор економіки» [3, с.379].

Варто відмітити, що в основі трактування поняття «системно важливий банк» дослідниками визначено можливість такого банку підвищувати

системний ризик, а також, в наслідок банкрутства чи проблемного його функціонування, негативно впливати на фінансовий ринок та економіку держави загалом. Тому, основними характеристиками системно важливих банків є (рисунок 1.2):

1) «занадто великий, щоб збанкрутувати. Розпад системно важливого банку негативно б вплинув на інші фінансові установи або навіть на всю фінансову систему й реальний сектор економіки. Фінансова криза є хорошим прикладом: Федеральна резервна система й уряд США врятували Citibank та інших системно важливих банків шляхом своєчасного надання коштів;

2) занадто взаємопов'язаний, щоб збанкрутувати. Системно важливими банками у торгівлі на фінансових ринках є дуже активними та утворюють тісні відносини з іншими банками через кредитування бізнесу, що дає їм можливість легко поширювати системний ризик на інші банки або фінансові установи;

3) занадто важливий, щоб збанкрутувати. Таке твердження зумовлене двома аспектами:

- по-перше, існуванням зв'язку між системно важливим банком і державою, що проявляється в наявності морального ризику;

- по-друге, системно важливий банк використовує своє монопольне становище з метою впливу на ринок, що дає йому змогу, зокрема, підвищувати ціни на кредитні та знижувати на депозитні послуги, що ставить інші банки в не вигідні конкурентні умови» [3, с.378];

4) складний щодо заміни. Системно важливі банки є такими, «без яких функціонування фінансової системи значно ускладнюється, а відновлення рівноваги системи є досить тривалим» [17, с.25]. «Взаємозамінність системно важливого банку визначається його унікальністю, що може проявлятися також набором послуг, що надає така установа, в результаті чого виявляється наскільки сильний є вплив банку на систему і чи може остання функціонувати у разі його банкрутства» [10, с.80];

5) складний щодо здійснюваних операцій (обсяг та складність операцій, масштаб надання послуг), щодо розгалуженої мережі філій (мережева

складність) та інше. Банк, «який має складну структуру власності, розподілену на фінансовому ринку між значною кількістю інших фінансових інститутів системи, який у випадку банкрутства/виходу з ринку може спровокувати негативні наслідки для системи та економіки, можна вважати системно важливим» [31].

Рисунок 1.2 – Основні характеристики системно важливих банків

Складено автором за джерелами [3; 10; 31].

Дослідження суті системно важливих банків та їх основних характеристик уможливили виділення певних видів таких банків відповідно до певних ознак їх ранжування. Так, системно важливі банки поділяють (таблиця 1.1):

1) за формою власності на:

- державні;
- акціонерні;

- кооперативні;
- 2) за участю іноземних банків (банківських груп) на :
  - без частки іноземного капіталу;
  - з часткою іноземного капіталу;
- 3) залежно від спеціалізації на:
  - універсальні;
  - спеціалізовані;
- 4) залежно від територіального охоплення функціоналом банку на:
  - глобальні;
  - національні;
- 5) залежно від напряму нагляду на:
  - банки, що відносяться до мікропруденційного нагляду;
  - банки, що відносяться до макропруденційного нагляду.

Таблиця 1.1 – Класифікація системно важливих банків за різними ознаками

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види системних банків
1	за формою власності	- державні; - акціонерні; - кооперативні
2	за участю іноземних банків (банківських груп)	- без частки іноземного капіталу; - з часткою іноземного капіталу
3	залежно від спеціалізації	- універсальні; - спеціалізовані
4	залежно від територіального охоплення функціоналом банку	- глобальні; - національні
5	залежно від напряму нагляду	- банки, що відносяться до мікропруденційного нагляду; - банки, що відносяться до макропруденційного нагляду

Джерело [9, с. 33].

Отже, можна зробити висновок про те, що системна важливість банку є специфічною характеристикою банку, яка, що констатує потенційно вагомий вплив діяльності такого банку на стан і розвиток як фінансової (банківської) системи держави, так і її економіки загалом.

1.2 Ідентифікація системно важливих банків та вимоги щодо їх функціоналу

Забезпечення та/або відновлення стійкості банківської системи держави й убезпечення її функціонування від негативного впливу системних ризиків, попередження появи ефекту регуляторного арбітражу, вимагає ідентифікації системно важливих банків, а також впровадження до них специфічних регуляторних заходів. Варто відмітити, що «важливість ідентифікації системно важливих банків у межах банківської системи країни, застосування особливих підходів до регулювання їх діяльності, у тому числі щодо встановлення підвищених вимог до капіталу з метою зменшення системних ризиків, визначено в документах Базельського комітету з банківського нагляду, ЄС, Ради з фінансової стабільності, провідних консалтингових агенцій» [26, с.44].

Розглядаючи питання ідентифікації системно важливих банків, першочергово, відмітимо роль міжнародних організацій у цьому процесі. Так, Європейська система нагляду за фінансовим сектором включає:

- 1) наглядові органи:
  - Європейського управління з цінних паперів і ринків (ESMA);
  - Європейського банківського управління (EBA);
  - Європейського управління страхування та професійних пенсій (EIOPA);
- 2) Європейську раду системних ризиків (ESRB);

3) Об'єднаний комітет європейських наглядових органів і національних наглядових органів.

Так, Європейське банківське управління (ЕВА), яке є незалежним органом ЄС, що працює над забезпеченням ефективного та послідовного пруденційного регулювання та нагляду в європейському банківському секторі, розробило «Рекомендації щодо критеріїв для оцінки інших системно важливих установ (O-SII)» (далі – Рекомендації) [33]. Ці Рекомендації встановлюють загальні європейські критерії для оцінки O-SII з метою досягнення відповідного балансу між європейською системою, що забезпечує рівні умови гри та порівнянність у всьому Європейському Союзі, з одного боку, та необхідністю врахування особливостей окремих банківських секторів держав-членів, з іншого. Так, згідно Рекомендацій ідентифікація системно важливих банків повинна проводитися на щорічній основі і складатися з двох таких етапів:

1) перший етап передбачає, що «відповідні органи влади повинні підрахувати бал для кожної відповідного суб'єкта господарювання принаймні на найвищому рівні консолідації тієї частини групи, яка підпадає під їхню юрисдикцію (тобто на рівні, коли суб'єкт господарювання не є дочірньою компанією іншого суб'єкта господарювання дочірньою компанією іншого суб'єкта господарювання, уповноваженого або заснованого в тій самій державі-члені)» [33];

2) другий етап передбачає наглядову оцінку. Тобто відповідні органи влади мають визначити, індикатори різних категорій (якісні чи кількісні показники), що виокремлюють системно важливі установи від інших релевантних установ. Відповідні органи влади мають обирати саме такі індикатори, які, адекватно відображають системний ризик у їхньому національному секторі або в економіці Європейського Союзу. Оцінювання відповідних суб'єктів господарювання або їх підгрупи може здійснюватись на консолідованій, субконсолідованій або індивідуальній основах, залежно від конкретних обставин. «Базовий набір критеріїв для визначення показників системної важливості повинен включати:

- розмір;
- значення для економіки відповідної держави-члена або Європейського Союзу, беручи до уваги заміненість/інфраструктуру фінансової установи;
- складність - у тому числі її додаткові аспекти, пов'язані з транскордонною діяльністю;
- взаємозв'язок установи або (під)групи з фінансовою системою» [33].

Саме «Рекомендації щодо критеріїв для оцінки інших системно важливих установ (О-SII)» Європейського банківського управління (ЕВА) лягли в основу методології визначення системно важливих банків в Україні. Так, з метою збереження фінансової стабільності в державі, Національний банк України щороку визначає системно важливі банки та здійснює посилений нагляд за ними. Адже, неналежне функціонування системно важливого банку або ж його банкрутство може завдати шкоди фінансовій системі держави, а також негативно вплинути на її економіку загалом. «Це може бути обумовлено їхнім розміром, складністю бізнес-моделей, незамінністю та системним взаємозв'язком з іншими учасниками ринку. СВБ, використовуючи свою вагу та значимість для ринку, можуть приймати рішення, які є вигідними для них, але не є оптимальними з точки зору стійкості та ефективності фінансової системи загалом» [11].

Визначення системно важливих банків в Україні регламентується Положенням про порядок визначення системно важливих банків, згідно якого НБУ визначає такі банки щороку за даними станом на 01 січня з-поміж банків, які здійснюють свою діяльність в Україні (крім банків, віднесених НБУ до категорії неплатоспроможних). Критеріями, які слугують ідентифікації системно важливих банків через розрахунок значення показника системної важливості банку, є:

- 1) розмір банку; що характеризується індикатором «розмір активів банку»;
- 2) ступінь фінансових взаємозв'язків, характеризується такими індикаторами:

- кошти, розміщені в банках-резидентах;
- кошти, залучені від банків-резидентів;
- зобов'язання нерезидентів перед банком;
- зобов'язання банку перед нерезидентами.

3) напрями діяльності, що характеризується такими індикаторами:

- кредити, надані клієнтам (крім кредитів, наданих банкам);
- кошти на рахунках клієнтів (крім зобов'язань перед банками);
- операції з використанням емітованих банком електронних платіжних засобів за звітний рік;
- початкові платежі в системі електронних платежів за звітний рік;
- гарантовані вклади фізичних осіб - вклади фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб-підприємців), що гарантуються в порядку і розмірах, передбачених законодавством України.

Так, НБУ визначає банк системно важливим, якщо показник системної важливості банку, розрахований за такими індикаторами:

- «розмір активів банку»; «кошти, розміщені в банках-резидентах»; «кошти, залучені від банків-резидентів»; «зобов'язання нерезидентів перед банком»; «зобов'язання банку перед нерезидентами», дорівнює або перевищує 275 базисних пунктів;
- «гарантовані вклади фізичних осіб - вклади фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб-підприємців), що гарантуються в порядку і розмірах, передбачених законодавством України», дорівнює або перевищує 100 базисних пунктів» [20].

Визначені НБУ розміри індикаторів представлено в таблиці 1.2.

Загалом системно важливі банки України визначаються НБУ у два етапи:

- на першому етапі «розраховується показник системної важливості банку з урахуванням трьох критеріїв: розмір банку, ступінь фінансових взаємозв'язків та напрями діяльності, до яких входять індикатори з різною вагою.

Таблиця 1.2 – Індикатори для розрахунку показника системної важливості, що визначені Національним банком України

Критерій	Індикатор	Коефіцієнт зважування, %	Основа для розрахунку
Розмір банку	Загальні (валові) активи	30	Індивідуальна
Ступінь фінансових взаємозв'язків	Кошти, розміщені в банках-резидентах	7,5	Індивідуальна
	Кошти, залучені від банків-резидентів	7,5	Індивідуальна
	Зобов'язання нерезидентів перед банком	7,5	Групова
	Зобов'язання банку перед нерезидентами	7,5	Групова
Напрями діяльності	Кредити, надані клієнтам (крім кредитів, наданих банкам)	10	Групова
	Кошти на рахунках клієнтів (крім зобов'язань перед банками)	10	Групова
	Операції з використанням емітованих банком електронних платіжних засобів за звітний рік	10	Групова
	Початкові платежі в системі електронних платежів за звітний рік	10	Групова

Джерело [25].

Якщо два чи більше банків входять до однієї банківської групи, то індикатори обчислюються на груповій основі за агрегованими даними. Розраховується частка банку в системі за кожним із показників, потім зважується на відповідний коефіцієнт (вагу) і підсумовується. «Якщо сума становить щонайменше 275 б. п., банк вважається системно важливим. Банки, що входять до однієї банківської групи, мають однаковий показник системної важливості» [25];

- на другому етапі, НБУ доповнює «перелік системно важливих банків тими, що не були відібрані на першому етапі, якщо їх частка в загальній сумі гарантованих вкладів населення в банківському секторі перевищує 1%» [25].

Крім того, НБУ, з метою зниження ймовірності банкрутства системно важливих банків, здійснює посилений нагляд за їх діяльністю, а тому встановлює для таких банків додаткові вимоги. Так, для системно важливих банків додатковою вимогою щодо їх основного капіталу є буфер системної важливості, який «підвищує спроможність банку покривати неочікувані збитки, що знижує ризик дефолту та масштаб його наслідків, а також буфер може частково нівелювати окремі конкурентні переваги системних установ – це робить ринкові умови роботи малих і середніх банків справедливішими. Банк формує буфер системної важливості понад нормативне значення достатності основного капіталу [11]. При цьому, розмір буфера системної важливості залежить від показника системної важливості банку (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3 – Розмір буфера системної важливості

Категорія системно важливого банку	Значення показника системної важливості банку, визначеного під час першого етапу, базисні пункти	Розмір буфера системної важливості, %
1 категорія	Менше 500	1,0
2 категорія	Дорівнює або більше 500, але менше 1 500	1,5
3 категорія	Дорівнює або більше 1 500	2,0

Джерело [25].

Якщо банк визнано системно важливим під час другого етапу, то розмір буфера для цього банку становить 1%. При цьому, системно важливий банк «зобов'язаний дотримуватися підвищеного нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – не більше ніж 20 відсотків

(загальна вимога – 25%)» [25]. Такі, підвищені вимоги НБУ до системно важливих банків розпочинають діяти з першого січня року, який є наступним після набуття банком статусу системно важливий банк. А їх дія припиняється через 12 місяців після втрати банком цього статусу.

Рішення про набуття банком статусу системно важливого банку приймає Правління НБУ, після чого НБУ оприлюднює перелік системно важливих банків на сторінках офіційного Інтернет-представництва НБУ протягом п'яти робочих днів після прийняття рішення, але не пізніше 01 липня. Банк набуває/втрачає статус системно важливого банку з дня оприлюднення НБУ переліку системно важливих банків.

2 Аналітично-методичні засади функціонування системно важливих банків України

2.1 Аналіз сучасної структури банківської системи України та місця в ній системно важливих банків за 2015-2022 роки

Як відомо, в Україні сформовано дворівневу щодо управління фінансовими ресурсами банківську систему, перший (верхній) рівень якої займає Центробанк держави – Національний банк України, що відповідає за управління всією грошово-кредитною системою держави. Другий (нижній) рівень банківської системи України формують банківські установи різних форм власності, різної спеціалізації та різного територіального рівня функціонування, які здійснюють банківську діяльність з метою задоволення потреб їх клієнтів (суб'єктів господарювання, населення, держави), а також їх власників та акціонерів. Сьогодні, банківська система України функціонує в умовах різноманітних викликів не тільки фінансово-кризового характеру, що притаманні світовій фінансовій системі, а й викликів, які спричинені війною, що обула розпочата росією 24.02.2022 р. шляхом віроломного вторгнення на територію суверенної України. Звичайно, в цих умовах функціонування банківської системи держави видозмінюється відповідно до загроз та можливостей, які висуває сьогодення воєнного стану, що діє в Україні. При цьому, варто зауважити, що «банківська система загалом стійко відповіла не лише на перші воєнні виклики, зберігши керованість та безперебійність платежів, а й втрималась на довшій дистанції» [8].

Кількість банків, інститутів другого рівня банківської системи України, за останні роки мала тенденцію до зменшення. Так, аналізуючи цей показник за даними НБУ [14] за період з 01.01.2015 р. по 01.01.2023 р. (таблиця 2.1),

бачимо, що він зменшився на 50 банків (від 117 банків до 67). За період війни банківська система України зменшилась за кількістю на 6 банків, з яких:

- 3 банки, що належали російським акціонерам: Сбербанк, Промінвестбанк, Банк Форвард;

- 3 вітчизняні банки: Мегабанк; Банк Січ та Ібоx Bank.

Дані таблиці 2.1 свідчать, що виведення з банківської системи України банківських установ відбувалось впродовж аналізованого періоду щорічно. При цьому, ліквідація проблемних банків, «з одного боку, позитивно впливає на прозорість банківської системи, а з іншого – призводить до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських послуг у зв'язку із суттєвим зменшенням кількості учасників банківського сектору» [23, с.42].

В структурі другого рівня банківської системи України сьогодні виокремлюють такі групи банків:

- банки з державною часткою, кількість яких за аналізований період зменшилась від 6 до 4 (їх частка у загальній кількості банків в середньому дорівнює 6%);

- банки іноземних банківських груп, кількість яких зросла від 15 у 2015 році до 21 у 2021 році. Однак, за період воєнного стану в Україні їх кількість все ж значно зменшилась до 16. Частка таких банків у загальній кількості банків за аналізований період постійно зростала. На 01.01.2023 р. вона зросла порівняно із 01.01.2015 р. від 12,82% до 23,88%, тобто на 11,06 п.п.;

- банки з приватним капіталом, кількість яких за аналізований період зменшилась від 96 до 47 банків, тобто на 49 банківських установ. При цьому їх частка у загальній кількості банків також зменшилась від 82,05% на 01.01.2015 р. до 70,15% на 01.01.2023 р., тобто на 11,9 п.п.

Відповідно до основних показників діяльності банківської системи, які виокремлює НБУ, серед комерційних банків виділять ще банки з іноземним капіталом, кількість яких в Україні була за період, що аналізується, найбільшою у 2015 році (41 банк, що становило 25,15% загальної кількості комерційних банків). За 2015-2022 рр. кількість таких банків в банківській системі України скоротилась на 12 установ (на 29,3%) і на початок 2023 р.

становила 29 установ (21 з яких є банком зі 100% іноземним капіталом). Однак, їх частка у за цей період зросла з 25,15% до 43,28%, тобто на 18,13 п.п.

Таблиця 2.1 – Динаміка кількості банківських установ, структури банківської системи України та місце в ній системно важливих банків на 01.01.2015 р. – 01.01.2023 р.

Кількісне групування банків	На 01.01.								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Всього банків, з них	163	117↓	96↓	82↓	77↓	75↓	73↓	71↓	67↓
- системно важливих банків	9	3↓	*	*	14↑	14	13↓	14↑	15↑
частка системно важливих банків у загальній кількості банків, %	5,52	2,56	*	*	18,18	18,67	17,81	19,72	22,39
- банки з іноземним капіталом, в т.ч.	41	38↓	38	37↓	35↓	33↓	33	30↓	29↓
частка банків з іноземним капіталом у загальній кількості банків, %	25,15	32,48	39,58	45,12	45,45	44,00	45,21	42,25	43,28
зі 100% іноземним капіталом	17	17	18↑	23↑	23	23	23	22↓	21↓
частка банків зі 100% іноземним капіталом у загальній кількості банків, %	10,43	14,53	18,75	28,05	29,87	30,67	31,51	30,99	31,34
- банки з державною часткою	*	6	6	6	5↓	5	5	4↓	4
частка банків з державною часткою у загальній кількості банків, %	*	5,13	6,25	7,32	6,49	6,67	6,85	5,63	5,97
- банки іноземних банківських груп	*	15	15	15	21↑	20↓	21↑	20↓	16↓
частка банків іноземних банківських груп у загальній кількості банків, %	*	12,82	15,63	18,29	27,27	26,67	28,77	28,17	23,88
- банки з приватним капіталом	*	96	75↓	61↓	51↓	50↓	47↓	47	47
частка банків з приватним капіталом у загальній кількості банків, %	*	82,05	78,13	74,39	66,23	66,67	64,38	66,20	70,15

Складено автором за даними [11]

Як зазначалось у першому розділі роботи, Національний банк України, з метою збереження фінансової стабільності державі, щороку визначає системно важливі банки, діяльність яких впливає на стабільність усієї банківської системи, та здійснює посилений нагляд за ними. Так, згідно даних таблиці 2.1, кількість системно важливих банків в Україні коливалась від 3 у 2016 році до 15 у 2023 році. При цьому, їх частка у загальній кількості банків банківської системи України зростає за аналізований період від 5,52% до 22,32%, тобто на 16,80 п.п. Так, розглядаючи історичний ракурс визначення НБУ системно важливих банків (таблиця 2.2), можна зробити висновок про те, що найбільша кількість системно важливих банків визначена у 2023 році (15 банків).

Таблиця 2.2 – Історичні зміни переліку системно важливих банків

Банк	2015 р.	2016 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
ПриватБанк	+	+	+	+	+	+	+
Ощадбанк	+	+	+	+	+	+	+
Укрексімбанк	+	+	+	+	+	+	+
Дельта Банк	+						
Райффайзен Банк	+		+	+	+	+	+
Укрсоцбанк	+		+				
Промінвестбанк	+						
Сбербанк	+						
Укргазбанк			+	+	+	+	+
Альфа-банк			+	+	+	+	
ПУМБ			+	+	+	+	+
Укрсиббанк			+	+	+	+	+
Таскомбанк			+	+	+	+	+
Універсал банк			+	+	+	+	+
Кредобанк			+	+		+	+
ОТП банк			+	+	+	+	+
Південний			+	+	+	+	+
А-Банк				+	+	+	+
Креді Агріколь Банк							+
Сенс банк							+

Складено автором за даними [25].

З даних таблиці 2.2 також видно, що починаючи з 2015 р., після затвердження методики визначення системно важливих банків в Україні у 2014

р., до 2023 р. в когорті системно важливих банків є три банківські установи: ПриватБанк, Ощадбанк та Укрексімбанк. Починаючи з 2019 р. системно важливі банки України поповнились ще дев'ятьма банками, які такими визнавались щорічно, включаючи й 2023 р.: Укргазбанк, Альфа-банк, ПУМБ, Укрсиббанк, Таскомбанк, Універсал банк, Кредобанк, ОТП банк, Південний.

Відповідно до пункту 3 розділу X Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами) [21], на основі значення показника системної важливості банку, визначається категорія системно важливого банку (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Перелік системно важливих банків України на 2023 р.

Категорія	Значення показника системної важливості банку, визначеного під час першого етапу, базисні пункти	Найменування банку
Перший етап визначення системно важливих банків		
I категорія	Менше 500	АТ “ПУМБ”, АТ “УКРСИББАНК”, АТ “ОТП БАНК”, АТ “СЕНС БАНК”
II категорія	Дорівнює або більше 500, але менше 1 500	АТ “Укрексімбанк”, АТ “Ощадбанк”, АБ “УКРГАЗБАНК”, АТ “Райффайзен Банк”, АТ “ТАСКОМБАНК”, АТ “УНІВЕРСАЛ БАНК”
III категорія	Дорівнює або більше 1 500	АТ КБ “ПриватБанк”
Другий етап визначення системно важливих банків		
Акціонерний банк “Південний”, АТ “КРЕДОБАНК”, АТ “А-БАНК”, АТ “КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК”		

Джерело [6, с.120].

Дані таблиці 2.3 свідчать, що до найвищої категорії системної важливості віднесено один банк – АТ «КБ ПриватБанк», який володіє найбільшими за обсягами чистими активами (на 01.01.2023 р. їх вартість становила 549,7 млрд

грн); депозитним портфелем 464,9 млрд грн), який включає кошти фізичних осіб на суму 333,9 млрд грн).

Конкурентні позиції, АТ «КБ ПриватБанк» та інших системно важливих банків України за даними додатків Б, В, Г, Д, представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Конкурентні позиції системно важливих банків України за основними показниками діяльності в 2022 році

У мільйонах грн

Назва системно важливого банку	Чисті активи	Кошти інших банків	Кошти клієнтів			Фінансовий результат
			Всього	Кошти суб'єктів господарювання та інших небанківський установ	Кошти фізичних осіб	
АТ КБ «ПриватБанк»	549674,0	0,3	464871,5	130327,4	333937,1	30198,0
АТ «Ощадбанк»	272190,0	2678,6	231297,5	62415,5	166734,8	638,8
АТ «Укрексімбанк»	236428,8	3643,7	175616,7	92224,6	32699,9	-6850,3
АБ «УКРГАЗБАНК»	131645,9	5568,6	112755,4	79628,0	32128,1	-3861,5
АТ «Райффайзен Банк»	176548,7	2376,1	143520,8	85598,3	57247,8	1572,8
АТ «ТАСКОМБАНК»	29343,9	24872,3	24872,3	13934,4	10937,9	30,9
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	86559,2	69316,3	69316,3	20101,8	49214,6	2158,8
АТ «ПУМБ»	111974,2	90165,5	90165,5	52119,2	38046,3	-397,7
АТ «УКРСИББАНК»	108455,1	0	92671,3	56927,0	35735,6	3558,7
АТ «ОТП БАНК»	91005,5	0,2	77619,5	52491,1	25128,4	597,1
АТ «СЕНС БАНК»	75165,5	32,4	61167,7	18180,4	42981,7	-7110,2
АБ «Південний»,	45828,4	998,8	35824,5	24413,3	11408,4	389,6
АТ «КРЕДОБАНК»	38970,5	971,6	32820,6	20682,7	12137,9	142,4
АТ «А-БАНК»,	17786,7	252,2	14579,8	2726,0	11853,8	202,6
АТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК»	72569,1	4,7	63492,1	48893,6	14598,4	31,2

Складено за даними додатків Б, В, Г, Д.

За даними таблиці 2.4 можна зробити висновок, що станом на кінець 2022 року за розміром усіх показників, що характеризують конкурентні позиції системно важливих банків, найвищі позиції займає АТ «КБ ПриватБанк». Варто відмітити, що частка чистих активів системно важливих банків у загальній їх величині по банківській системі України на 01.01.2023 р. становила 86,84%.

Окремі частки активів системно важливих банків банківської системи України представлено на рисунку 2.1

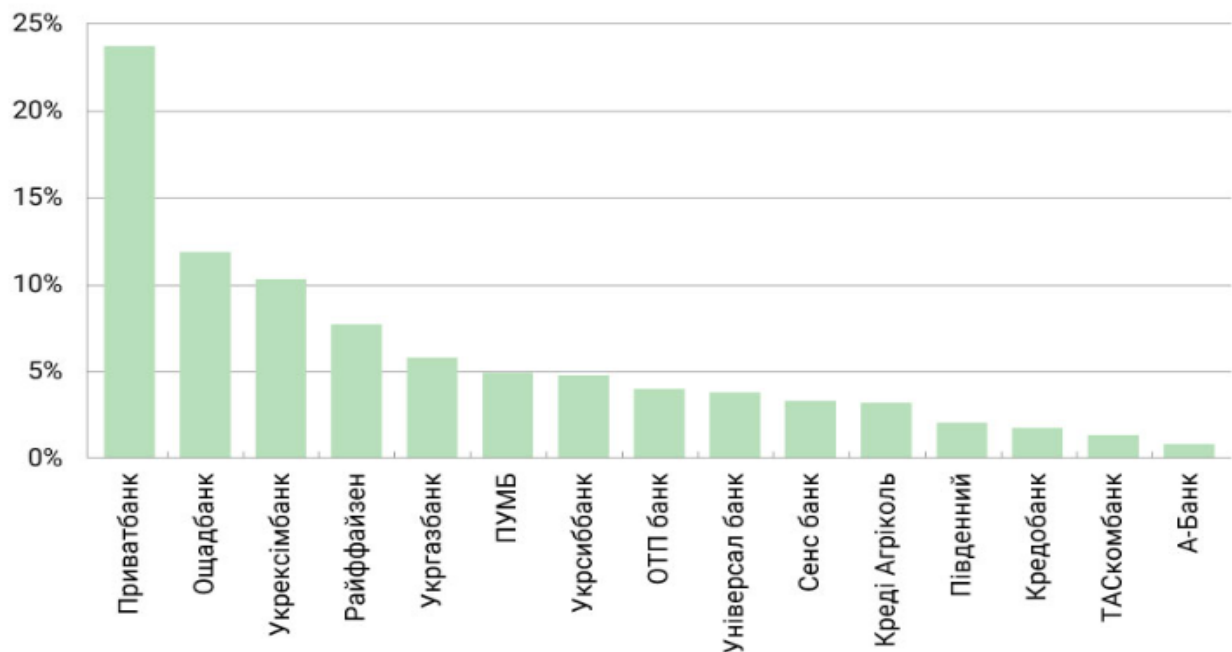

Рисунок 2.1 – Частка чистих активів системно важливих банків на 01.01.2023 р.
Джерело [25].

Частки системно важливих банків банківської системи України за окремими показниками наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Частки системно важливих банків банківської системи України за окремими показниками на 01.01.2021 - 01.01.2023 рр.

У відсотках

Показники	01.01.2021	01.01.2022	Відхилення (+,-)		01.01.2023	Відхилення (+,-)	
			Абсолютне	Приріс (спад)		Абсолютне	Приріс (спад)
Чисті активи	81,04	80,04	-1	-1,23	90,52	+10,48	+13,09
Кошти клієнтів	83,04	82,34	-0,7	-0,84	91,13	+8,79	+10,68
Кошти суб'єктів господарювання та інших небанківський установ	76,8	75,35	-1,45	-1,89	82,82	+7,47	+9,91
Кошти фізичних осіб	88,93	89,74	+0,81	+0,91	99,01	+9,27	+10,33

Складено автором за даними додатків Б, В, Г, Д.

Як свідчать дані таблиці 2.5, частки системно важливих банків банківської системи України за окремими показниками у 2022 р. порівняно із 2021 р. зменшувались (виключенням була частка коштів фізичних осіб, яка зросла з 88,79% до 89,74%). Що ж стосується 2023 р., то частки системно важливих банків банківської системи України за всіма виокремленими показниками в цьому році зросли порівняно з 2022 р.

Варто відмітити, що щороку, починаючи з 2018 року, Національний банк України проводить оцінку стійкості банків. «Оцінка стійкості передбачає оцінку якості активів (asset quality review - AQR), а для найбільших банків ще й стрес-тестування. Результати проведеної оцінки у розрізі банків оприлюднюються наприкінці кожного року» [12]. Як зазначається НБУ, у 2023 р. оцінюватиметься 20 банків, які є лідерами за сукупністю показників обсягу зважених на ризик-активів, депозитів та кредитів фізичних осіб, а саме: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «СЕНС БАНК», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», АТ «ПУМБ», АТ «Укресімбанк», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «УКРСИББАНК», АТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «А-БАНК», АТ «ТАСКОМБАНК», АТ «ПроКредит Банк», АБ «Південний», АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО», АТ «БАНК ВОСТОК», АТ «МТБ БАНК», АТ «ПРАВЕКС БАНК». Сценарії оцінювання (стрес-тестування) розроблено НБУ так, щоб виявити можливий вплив основних ризиків на діяльність банку за його поточного стану.

2.2 Дослідження виконання вимог до системно важливих банків на прикладі АТ «КБ ПриватБанк» та підходів до виявлення залежності банківської системи України від їх функціонування

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є функціонування АТ «КБ ПриватБанк» як осново із системно важливих банків банківської системи

України. АТ «КБ ПриватБанк», є державним банком, що був створений відповідно до установчого договору від 07.02.1992 р. у формі товариства з обмеженою відповідальністю Комерційний банк «ПриватБанк». У 2000 р. на підставі рішення установчих зборів акціонерів банк був реорганізований у закрите акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк». Наступна реорганізація відбулася у 2009 р., в якому банк був перетворений на публічне акціонерне товариство. У 2016 р. держава набула право власності на 100% акцій банку, а її функції з управління корпоративними правами в банку став здійснювати Кабінет Міністрів України. У 2018 р. рішенням єдиного акціонера банку – держави – було змінено тип банку на приватне акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк».

Тому, підтримка клієнтів та української економіки є головним завданням банку. За 2022 рік АТ «КБ ПриватБанк» має такі вагомі показники:

- «видано нових кредитів малому та середньому бізнесу на 23,8 млрд грн, що на 25% більше показника 2021 року. У тому числі видали нових кредитів агробізнесу на 13,3 млрд грн, збільшивши портфель таких кредитів у 3,7 раза. Чисті кредити клієнтам за рік зменшились на 0,2% до 68,08 млрд грн на фоні збільшення резервів під кредитні збитки. Запровадили кредитні канікули, пільгові відсотки по кредитах на картках;

- чистий прибуток у порівнянні з 2021-м зменшився на 14% і становив 30,20 млрд грн. Це – максимальний результат всього банківського сектору України, загальний прибуток якого у 2022 році становив 24,7 млрд грн. Ретельно управляли ризиками і виконували регуляторні вимоги на випередження. При регулятивному капіталі в 54,5 млрд грн, показник його адекватності становив 23,8% (при нормативному значенні 10%). Висока довіра клієнтів та зростання обсягу коштів забезпечили високий рівень ліквідності. Коефіцієнт покриття ліквідністю LCR за всіма валютами становив 311% (при нормативному значенні 100%);

- кількість активних клієнтів Приват24 з початку війни зросла на 11% до 13,1 млн осіб, активних клієнтів Приват24 для бізнесу – на 29% до 462 тис.

Обсяг безготівкових транзакцій в мережі POS-терміналів зріс на 17% у порівнянні з 2021-м до 551 млрд грн на фоні зростання загального рівня cashless в країні як більш швидкого та безпечного способу розрахунків. Кількість активних POS-терміналів становила 223 тис. шт., з них – 7,2 тис. шт. додаток «Термінал» у смартфоні, що допоміг малому бізнесу приймати платежі за відсутності світла. Загалом чистий комісійний дохід у порівнянні з 2021-м знизився на 12% до 20,4 млрд грн;

- з початком повномасштабного вторгнення розширили благодійну діяльність, спрямувавши 81,8 млн грн власних коштів на допомогу ЗСУ та гуманітарну підтримку. Ініціювали програму «Допомога шпиталям та медзакладам України», в рамках якої зібрали 46,2 млн грн, закупили та доставили обладнання в 19 медзакладів. За підсумками року на спецрахунок в НБУ для ЗСУ через канали Банку було перераховано 2,7 млрд грн, на рахунки благодійного фонду “Повернись живим” – понад 1,1 млрд грн» [1].

АТ «КБ ПриватБанк» «складає фінансову звітність відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності та нормативно-правових актів Національного банку України. Метою складання фінансової звітності банку є надання достовірної та неупередженої інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, доходи та витрати (включаючи прибутки і збитки), рух грошових коштів широкому колу користувачів для прийняття економічних рішень» [22].

У додатках Б, В, Г, Д відповідно наведено дані про активи, капітал, зобов'язання та фінансові результати банку за 2020-2022 рр. Обсяг, склад і структура активів АТ «КБ ПриватБанк» у 2020-2022 рр. наведені в таблиці Е.1 додатку Е, динаміка цих показників наведена у таблиці 2.6. Дані таблиці Е.1 свідчать, що найбільшу частку 21,05% у активах банку у 2020 р. займали «Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід».

Таблиця 2.6 – Динаміка обсягу складових активів АТ «КБ ПриватБанк» за 2020-2022 рр.

Активи	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп приросту (спаду), %		Темп зростання, %	
	2021 /2020	2022/2021	2021 /2020	2022/2021	2021 /2020	2022/2021
Грошові кошти та їх еквіваленти	+1088,1	+12449,1	+4,03	+44,27	104,03	144,27
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	-7653,4	+2619,8	-7,60	+2,81	92,40	102,81
Кошти в інших банках	+2186,3	+34394	+9,24	+133,11	109,24	233,11
Кредити та заборгованість клієнтів	+13388	+1162,2	+23,57	+1,66	123,57	101,66
Кредити та заборгованість юридичних осіб	+4035,6	+9595,5	+27,83	+51,76	127,83	151,76
Кредити та заборгованість фізичних осіб	+9352,3	-8433,3	+22,11	-16,33	122,11	83,67
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	+9878	+14845,7	+8,29	+11,50	108,29	111,50
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	-1098,1	+73922,6	-4,01	+280,87	95,99	380,87
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	0	0	0	0	100,0	100,0
Інвестиційна нерухомість	-944,2	+165,7	-32,19	+8,33	67,81	108,33
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	+3317,8	+2073,6	+49,82	+20,78	149,82	120,78
Відстрочений податковий актив	-18	+1100,2	-100,0	+100,0	0	0
Основні засоби та нематеріальні активи	-279,8	-745	-3,66	-10,12	96,34	89,88
Інші фінансові активи	+1099,5	+668,2	+8,92	4,98	108,92	104,98
Інші активи	-647	-238,7	-26,14	-13,06	73,86	86,94
Загальні активи, усього	+16671,8	+154562,8	+2,94	26,52	102,94	126,52

Складено автором за даними додатків Б, Е

У 2021 р. їх частка зросла до 22,15%, а у 2022 р. залишаючись найбільшою серед складових активів банку їх частка все ж зменшилась до 19,52%. Дані таблиці 2.6 дають змогу пересвідчитись, що «Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток» також займають значну частку в активах банку. Так, у 2020 р. їх частка становила 17,79%, у 2021 р. – 15,97%, а у 2022 – 12,98%. Третє місце за питомою вагою в активах АТ «КБ «ПриватБанк» займає стаття активів «Кредити та заборгованість клієнтів», за частка якою у 2020 р. становила 10,03%, у 2021 р. – 12,04%, а у 2022 р. вона зменшилась до 9,68%. При цьому, дані таблиці 2.6 свідчать, що у 2021 р. порівняно з 2020 р. вони зросли на 16671,8 млн грн або на 2,94%, а у 2022 р. зростання активів продовжувалось і становило 154562,8 млн грн. Загалом можна відмітити, що АТ КБ «ПриватБанк» має задовільну величину та структуру активів, що дозволяє йому ефективно функціонувати на фінансовому ринку України. Показники, що характеризують обсяг, склад та структуру капіталу АТ «КБ ПриватБанк» відображено в таблиці Е.2 додатку Е. Динаміка розміру складових капіталу АТ «КБ ПриватБанк» у 2020-2022 рр. наведена у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка розміру складових капіталу АТ «КБ ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Капітал	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп приросту (спаду), %		Темп зростання, %	
	2021 /2020	2022/2021	2021 /2020	2022/2021	2021 /2020	2022/2021
Статутний капітал	0	0	0		100,0	100,00
Емісійні різниці	0	0	0		100,0	100,00
Резервні та інші фонди банку	+1215,1	1752,5	+14,33	+18,07	114,33	118,07
Резерви переоцінки	-1842,4	-11076,6	-18,56	-137,04	81,44	-37,04
Непокритий збиток	-14417,9	498,6	-8,40	-0,32	91,60	99,68
Капітал банку	+13790,6	-8825,7	+26,11	-13,25	126,11	86,75

Складено автором за даними додатків В, Е.

Дані таблиці Е.2 свідчать, що, статутний капіталу банку сформований у сумі 206060 млн грн, яка є сталою протягом аналізованого періоду. Частка статутного капіталу є найбільшою у загальній величині капіталу в капіталі банку і становить відповідно у 2020 р. – 390,09%; у 2021 р. – 309,33%, а у 2022 р. – 356,57%. Зауважимо, що розраховані показники частки статутного капіталу вагомо перевищують розмір капіталу банку, що є негативним фактом. Така ситуація спричинена наявністю у складі капіталу АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2020-2022 рр. значною величини непокритих збитків (у 2020 р. їх сума склала 171665 млн грн, у 2021 р. – 157247 млн грн і у 2022 р. – 156748 млн грн), що у відсотковому вираженні становить 324,98%, 236,05% та 271,24%.

Що стосується даних таблиці 2.7, то вони свідчать, що капітал АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. на 4964,9 млн грн. При цьому, у 2020-2021 рр. капітал зріс на 13790,6 млн грн (на 26,11%), а у 2021-2022 рр. він зменшився на 8825,7 млн грн (на 13,25%). Позитивний вплив на зростання капіталу банку справила стаття капіталу банку «Резервні та інші фонди банку» (у 2021 р. порівняно з 2020 р. її величина зросла на 1215,1 млн грн (на 14,33%), а у 2022 р. порівняно із 2021 р. ще зросла на 1752,5 млн грн (на 18,07%)). Показники загального обсягу зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» та їх структури у 2020-2022 рр. наведено в таблиці Е.4 додатку Е. Таблиця 2.8 містить дані про динаміку зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за загальною їх величиною та за окремими їх складовими у 2020-2022 рр.

Так, дані таблиці Е.4 додатку Е свідчать, що найбільшу питому вагу у зобов'язаннях АТ КБ «ПриватБанк» займають кошти клієнтів (у 2020 р. вона становила 92,64%; у 2021 р. - 94,44%, а у 2022 р. вона зросла до 94,51%). Таким чином, за аналізований період питома вага коштів клієнтів у зобов'язаннях банку зросла на 1,87 п.п. Дані таблиці 2.8 свідчать, що загальна сума зобов'язання АТ КБ «ПриватБанк» у 2021 р. порівняно із 2020 р. зросла на 6526,4 млн грн (на 1,95%), у 2022 р. порівняно з 2021 р. зростання продовжувалось і становило 151243,1 млн грн (44,40%).

Таблиця 2.8 – Динаміка обсягу складових зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Зобов'язання	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп приросту (спаду), %		Темп зростання, %	
	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Кошти банків	+0,3	-2,2	+13,64	-88,00	113,64	12,00
Кошти клієнтів	+12168,9	+143166,4	+3,93	+44,50	103,93	144,50
Боргові цінні папери, емітовані банком	+0,1	+0,1	+4,35	+4,17	104,35	104,17
Відстрочені податкові зобов'язання	-4,7	-159,1	-2,87	-100,00	97,13	0,00
Резерви за зобов'язаннями	-7037,2	+2153,1	-65,85	+58,98	34,15	158,98
Інші фінансові зобов'язання	+2026,2	+2604,9	+23,58	+24,53	123,58	124,53
Інші зобов'язання	-607,2	+191,4	-13,33	+4,85	86,67	104,85
Субординований борг	-8,3	+77,4	-3,52	+34,05	96,48	134,05
Усього зобов'язань	+6526,4	+151243,1	+1,95	+44,40	101,95	144,40

Складено за даними додатків Г, Е

Показники фінансової результативності АТ КБ «ПриватБанк» представлено у таблиці Е.3 додатку Е. Динаміка обсягу складових фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. представлена у таблиці 2.9.

З даних таблиці Е.3 видно, що вагому частку у доходах АТ КБ «ПриватБанк» у 2019-2021 рр. займає така стаття доходів, як «Чистий процентний дохід» (у 2020 р.їх частка становила 40,4%; у 2021 р. – 57,55%, а у 2022 р. вона склала 54,51%). У аналізованому періоді діяльність АТ КБ «ПриватБанк» була прибутковою. Так, у 2020 р. банк отримав прибуток після оподаткування у розмірі 24302,2 млн грн, у 2021 р. цей показник становив 35050,4 млн грн, а у 2022 р. він склав 30198 млн грн).

АТ КБ «ПриватБанк», як системно важливий банк, спрямував свою діяльність на створення сприятливих та вигідних умов обслуговування клієнтів, розширенні переліку банківських послуг, збільшенні присутності на фінансовому ринку та забезпеченні фінансової стабільності в державі.

Таблиця 2.9 – Динаміка величини складових формування фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Доходи	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп приросту (спаду), %		Темп зростання, %	
	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
Чистий процентний дохід	+7715,3	10600,5	+35,72	+36,16	135,72	136,16
Чистий комісійний дохід	+4456,5	-2777,4	+23,75	-11,96	123,75	88,04
Торговий результат	-15087	12895,3	-128,99	-380,35	-28,99	-280,35
Інші операційні доходи	+303,9	1389,1	+28,50	+101,38	128,50	201,38
Інші доходи	+85,9	188,2	+25,44	+44,43	125,44	144,43
Всього доходів	-2525,6	22295,8	-4,72	+43,77	95,28	143,77
Всього витрат	-13296	22690,9	-45,59	+142,98	54,41	242,98
Прибуток/ (збиток) до оподаткування	+10770,4	-395,1	+44,33	-1,13	144,33	98,87
Прибуток/ (збиток) після оподаткування	+10748,2	-4852,4	+44,23	-13,84	144,23	86,16

Складено автором за даними додатку Д, Е

З метою підвищення стійкості банків у період фінансової та економічної нестабільності, створення ними запасу капіталу для підвищення спроможності протистояти ризикам НБУ встановлює вимоги щодо формування банками буферів капіталу, а саме: буфера консервації, контрциклічного буфера та буфера системного ризику. При цьому, для системно важливих банків, до яких відноситься і АТ «КБ «ПриватБанк», НБУ також установлює вимоги щодо формування буфера системної важливості. Розмір буфера системної важливості для АТ «КБ «ПриватБанк», який визначено системно важливим під час першого етапу, дорівнює 2%, так як значення показника системної важливості цього банку більше 1500 базисних пунктів.

АТ «КБ «ПриватБанк» як системно важливий банк зобов'язаний дотримуватися спеціального значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), який має бути не більше ніж 20%. Згідно Інструкції «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні», спеціальне значення Н7 «не поширюється на активні операції, що здійснені банком за договорами, що укладені до дня набуття ним статусу системно

важливого, у разі дотримання значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – не більше ніж 25% та за умови, що після дня набуття банком статусу системно важливого до таких договорів не вносилися зміни щодо: 1) збільшення суми та/або строку користування активом, крім змін, внесених у рамках процедури фінансової реструктуризації (комплекс заходів із реструктуризації заборгованості боржника під час процедури добровільної фінансової реструктуризації або процедури досудової санації, що здійснюються на умовах та в порядку, установлених законодавством України та/або міжнародною практикою). Продовження строку дії окремого траншу в рамках відкритої банком боржнику кредитної лінії не є внесенням змін до умов договору щодо збільшення строку користування активом; 2) зміни умови зобов'язання з кредитування з відкличної на безвідкличну» [21].

Динаміка значень нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) АТ «КБ «ПриватБанк» за 2020-2022 рр. представлена в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Динаміка значень нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) АТ «КБ «ПриватБанк» за 2020-2022 рр.

Норматив	Нормативне значення	Фактичне значення на 01.01.			
		2020	2021	2022	2023
Н7 – Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	>20%	16,64	9,62	8,01	6,37
Порівняння з нормативним значенням	*	відповідає	відповідає	відповідає	відповідає
Приріст / спад до попереднього року	*	*	-42,18%	-16,74%	-20,47%

Складено автором за даними додатку Ж

З даних таблиці 2.10 видно, що АТ «КБ «ПриватБанк» в аналізований період виконував норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента. При чому, відмічається позитивне щорічне зменшення фактичних значень виконання нормативу Н7: у 2021 р. зменшення порівняно із 2020 р. становило 42,18%, у 2022 р. – 16,74%, а у 2023 р. – 20,47%.

Як зазначалось у п. 2.1, банківська система будь-якої держави є залежною від функціонування в ній системно важливих банків. Тому, з метою виявлення залежності банківської системи України від функціонування системно важливих банків визначають показники, які дають можливість охарактеризувати рівень розвитку вітчизняної банківської системи. Так, такими показниками можуть бути:

«- показник фінансової глибини, який вимірюється як відношення загальних активів банків до ВВП, що фактично характеризує загальний розмір банківської системи країни. Даний показник коливається в країнах з розвинутим фінансовим ринком залежно від того, який тип моделі сформувався банкоцентричний чи ринково орієнтований;

- рівень розвитку банківської системи характеризується показником рівня кредитної глибини, який вимірюється відношенням кредитів, що надані банками до ВВП. Даний показник характеризує рівень активності банків на кредитному ринку. Зазначимо, що він також залежить від типу моделі фінансового ринка, який може бути орієнтований на фондовий ринок, або небанківський ринок;

- рівень довіри населення до банківської системи характеризує показник співвідношення коштів клієнтів до ВВП, що показує на скільки населення країни схильне нести свої збереження до банку, тобто характеризує рівень розвитку депозитного ринку;

- оцінка ефективності діяльності комерційних банків за банківською системою, що традиційно розраховуються як відношення фінансового результату банку, чистого прибутку до величини ресурсів, витрачених на формування цього результату» [13].

Основними показниками результативності діяльності банківських установ фахівцями визнаються такі показники, як рентабельність власного капіталу (ROE) та рентабельність активів (ROA). До показників, що відображають вплив системно важливих банків на функціонування та розвиток банківської системи відносять такі показники, які виокремлені в методиці визначення самих системно важливих банків:

- сума часток активів системно важливих банків у загальній величині активів банків України (X1);
- сума часток кредитних портфелів системно важливих банків у загальній величині кредитного портфеля банків України (X2);
- сума часток коштів клієнтів системно важливих банків у загальній величині коштів клієнтів банків України (X3).

Побудову моделі залежності банківської системи України від впливу системно важливих банків варто здійснювати на основі методу кореляційно-регресійного аналізу (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11 – Оцінка математичних моделей залежності банківської системи України від системно-важливих банків

Показник	Рівняння регресії	Статистичні параметри моделі			
		Показник множинної кореляції (R)	Точність (R – квадрат)	Критерій Фішера (Fкр.)	Фроз.
Загальні активи, у % до ВВП	$Y=1,11+3,51X1-7,46X2+1,52X3^*$	0,77	0,59	4,35	3,42
Кредитний портфель, у % до ВВП	$Y=0,93+2,34X1-7,05X2+1,76X3^*$	0,7	0,48	4,35	2,23
Кошти клієнтів, у % до ВВП	$Y=0,39+0,91X1-0,69X2-0,41X3^*$	0,82	0,67	4,35	4,92
ROA	$Y=0,02+0,01X1+0,01X2-0,002X3^*$	0,78	0,62	4,35	3,84
ROE	$Y=0,246+0,01X1+0,01X2-0,39X3^*$	0,83	0,70	4,35	5,47

X1 – сума часток активів СВБ в банківській системі України, X2 – сума часток кредитних портфелів СВБ в банківській системі України, X3 - сума часток коштів клієнтів СВБ в банківській системі України.

Джерело [13].

Дані таблиці 2.11 свідчать, що з 5 побудованих моделей лише 2 з них за всіма критеріями виявилися надійними, точними, адекватними, з достатньо тісними взаємозв'язками між факторами, які ввійшли в модель. Моделі з показниками, які виділяються НБУ для визначення системно важливих банків, при точності моделей вище 50% та показнику множинної кореляції вище 70% виявилися не адекватними та не впливають на: співвідношення загальних активів банків до ВВП; співвідношенням кредитів, що надані банками до ВВП; рентабельність активів.

В таблиці 2.12 наведено результати впливу визначених факторів на результуючі показники, які свідчать, що:

- сума часток активів системно важливих банків у загальній величині активів банків України позитивно впливає на частку коштів клієнтів у ВВП, а також і на рентабельність власного капіталу (ROE);

- сума часток кредитних портфелів системно важливих банків у загальній величині кредитного портфеля банків України має позитивний вплив лише на рентабельність власного капіталу (ROE), однак на співвідношення коштів клієнтів та ВВП негативно впливає;

- сума часток коштів клієнтів системно важливих банків у загальній величині коштів клієнтів банків України негативно впливає як на рентабельність власного капіталу (ROE), так і на співвідношення частки коштів клієнтів та ВВП.

Таким чином, такі фактори, як сума часток активів системно важливих банків у загальній величині активів банків України, сума часток кредитних портфелів системно важливих банків у загальній величині кредитного портфеля банків України та сума часток коштів клієнтів системно важливих банків у загальній величині коштів клієнтів банків України, впливають на рентабельність капіталу банків (ROE). При цьому, чим більшою є частка активів системно важливих банків та сума часток кредитних портфелів таких банків, тим вищим є рівень рентабельності капіталу банків (ROE).

Таблиця 2.12 – Оцінка впливу системно-важливих банків на банківську систему України

Результуючий показник	Чинники		
	X1	X2	X3
	сума часток активів системно-важливих банків	сума часток кредитних портфелів системно-важливих банків	сума часток коштів клієнтів системно-важливих банків
Кошти клієнтів, у % до ВВП	позитивний	негативний	негативний
ROE	позитивний	позитивний	негативний

Джерело [13]

Отже, при аналізі впливу оціночних показників, які виділені НБУ з метою визначення впливу системно важливих банків, на рівень розвитку вітчизняної банківської системи виявилися значимими щодо впливовості лише для таких показників, як співвідношення коштів клієнтів та ВВП; рентабельності капіталу банку, тобто для показників, що відображають ефективність формування ресурсної бази банків.

Висновки

За результатами проведеного в кваліфікаційній роботі дослідження теоретичних засад ідентифікації системно важливих банків банківської системи та аналітично-методичних аспектів функціонування системно важливих банків України можна зробити такі висновки.

Забезпечення національної безпеки України, як і будь-якої держави світу, неможливе без визначення об'єктів критичної інфраструктури держави та формування державної системи захисту цієї інфраструктури і забезпечення повноцінного її функціонування. Критична інфраструктура будь-якої держави є великою складною системою стратегічного масштабу, якій притаманна загальна властивість, що є відмінною від властивостей окремих елементів цієї системи, що об'єднуються в ній через різної природи зв'язки. Успішність функціоналу системи захисту критичної інфраструктури забезпечується через інституційну систему, в т.ч. фінансову та банківську системи. Банківська система займає провідне місце в фінансово-економічній системі держави, адже, банківська діяльність сприяє генеруванню, розподілу та використанню фінансових ресурсів різних суб'єктів економіки для виконання їх фінансових зобов'язань, чим і забезпечує економічного зростання як окремих суб'єктів економіки, так і держави загалом. Тому, вкрай важливим є питання ранжування банківських установ за їх впливом на функціонування банківської системи держави, фінансову безпеку держави загалом.

Для забезпечення уникнення розвитку таких подій, на рівні держави визначаються системно важливі банківські установи, функціонал яких більш ґрунтовно регулюються та контролюється з боку держави. Ситуація на національному фінансовому ринку залежить від результатів діяльності та фінансового стану системно важливих банків, адже, саме такі банки здатні системно впливати на банківську та фінансову системи держави. Стабільне функціонування системно важливих банків забезпечує стійкість банківської

системи держави. Основними характеристиками системно важливих банків є: занадто великий, щоб збанкрутувати; занадто взаємопов'язаний, щоб збанкрутувати; занадто важливий, щоб збанкрутувати; складний щодо заміни; складний щодо здійснюваних операцій (обсяг та складність операцій, масштаб надання послуг), щодо розгалуженої мережі філій (мережева складність) та інше. Отже, системна важливість банку є специфічною характеристикою банку, яка, що констатує потенційно вагомий вплив діяльності такого банку на стан і розвиток як фінансової (банківської) системи держави, так і її економіки загалом.

В основу методології визначення системно важливих банків в Україні лягли «Рекомендації щодо критеріїв для оцінки інших системно важливих установ (O-SII)» Європейського банківського управління (ЕВА). Так, з метою збереження фінансової стабільності в державі, Національний банк України щороку визначає системно важливі банки та здійснює посилений нагляд за ними. Адже, неналежне функціонування системно важливого банку або ж його банкрутство може завдати шкоди фінансовій системі держави, а також негативно вплинути на її економіку загалом. Критеріями, які слугують ідентифікації системно важливих банків через розрахунок значення показника системної важливості банку, є: 1) розмір банку; що характеризується індикатором «розмір активів банку»; 2) ступінь фінансових взаємозв'язків, характеризується такими індикаторами: кошти, розміщені в банках-резидентах; кошти, залучені від банків-резидентів; зобов'язання нерезидентів перед банком; зобов'язання банку перед нерезидентами; 3) напрями діяльності, що характеризується такими індикаторами: кредити, надані клієнтам (крім кредитів, наданих банкам); кошти на рахунках клієнтів (крім зобов'язань перед банками); операції з використанням емітованих банком електронних платіжних засобів за звітний рік; початкові платежі в системі електронних платежів за звітний рік; гарантовані вклади фізичних осіб - вклади фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб-підприємців), що гарантуються в порядку і розмірах, передбачених законодавством України.

Сьогодні, банківська система України функціонує в умовах різноманітних викликів не тільки фінансово-кризового характеру, що притаманні світовій фінансовій системі, а й викликів, які спричинені війною, що обула розпочата росією 24.02.2022 р. шляхом віроломного вторгнення на територію суверенної України. Звичайно, в цих умовах функціонування банківської системи держави видозмінюється відповідно до загроз та можливостей, які висуває сьогодення воєнного стану, що діє в Україні. Починаючи з 2015 р., після затвердження методики визначення системно важливих банків в Україні у 2014 р., до 2023 р. в когорті системно важливих банків є три банківські установи: ПриватБанк, Ощадбанк та Укрексімбанк. Починаючи з 2019 р. системно важливі банки України поповнились ще дев'ятьма банками, які такими визнавались щорічно, включаючи й 2023 р.: Укргазбанк, Альфа-банк, ПУМБ, Укрсиббанк, Таскомбанк, Універсал банк, Кредобанк, ОТП банк, Південний.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є функціонування АТ «КБ ПриватБанк» як осново із системно важливих банків банківської системи України. АТ «КБ ПриватБанк», є державним банком, що був створений відповідно до установчого договору від 07.02.1992 р. АТ «КБ ПриватБанк» всі роки свого існування є лідером банківського ринку країни, і найбільший банк та частина критичної інфраструктури України, несе велику відповідальність. АТ КБ «ПриватБанк» має задовільну величину та структуру активів, що дозволяє йому ефективно функціонувати на фінансовому ринку України. Статутний капіталу банку сформований у сумі 206060 млн грн, яка є сталою протягом аналізованого періоду. Найбільшу питому вагу у зобов'язаннях АТ КБ «ПриватБанк» займають кошти клієнтів (у 2020 р. вона становила 92,64%; у 2021 р. - 94,44%, а у 2022 р. вона зросла до 94,51%). Вагому частку у доходах АТ КБ «ПриватБанк» у 2019-2021 рр. займає така стаття доходів, як «Чистий процентний дохід» (у 2020 р. її частка становила 40,4%; у 2021 р. – 57,55%, а у 2022 р. вона склала 54,51%). У аналізованому періоді діяльність АТ КБ «ПриватБанк» була прибутковою. Так, у 2020 р. банк отримав прибуток після

оподаткування у розмірі 24302,2 млн грн, у 2021 р. цей показник становив 35050,4 млн грн, а у 2022 р. він склав 30198 млн грн).

АТ КБ «ПриватБанк», як системно важливий банк, спрямував свою діяльність на створення сприятливих та вигідних умов обслуговування клієнтів, розширенні переліку банківських послуг, збільшенні присутності на фінансовому ринку та забезпеченні фінансової стабільності в державі. З метою підвищення стійкості банків у період фінансової та економічної нестабільності, створення ними запасу капіталу для підвищення спроможності протистояти ризикам НБУ встановлює вимоги щодо формування банками буферів капіталу, а саме: буфера консервації, контрциклічного буфера та буфера системного ризику. При цьому, для системно важливих банків, до яких відноситься і АТ «КБ «ПриватБанк», НБУ також встановлює вимоги щодо формування буфера системної важливості. Розмір буфера системної важливості для АТ «КБ «ПриватБанк», який визначено системно важливим під час першого етапу, дорівнює 2%, так як значення показника системної важливості цього банку більше 1500 базисних пунктів. АТ «КБ «ПриватБанк» в аналізованій період виконував норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента. При чому, відмічається позитивне щорічне зменшення фактичних значень виконання нормативу Н7: у 2021 р. зменшення порівняно із 2020 р. становило 42,18%, у 2022 р. – 16,74%, а у 2023 р. – 20,47%.

З метою виявлення залежності банківської системи України від функціонування системно важливих банків визначають показники, які дають можливість охарактеризувати рівень розвитку вітчизняної банківської системи. Такими показниками можуть бути: показник фінансової глибини; рівень розвитку банківської системи характеризується показником рівня кредитної глибини; рівень довіри населення до банківської системи характеризує показник співвідношення коштів клієнтів та ВВП; оцінка ефективності діяльності комерційних банків за банківською системою. В роботі було здійснено побудову моделі залежності банківської системи України від впливу системно важливих банків на основі методу кореляційно-регресійного аналізу.

В результаті чого визначено, що моделі з показниками, які виділяються НБУ для визначення системно важливих банків, при точності моделей вище 50% та показнику множинної кореляції вище 70% виявилися не адекватними та не впливають на: співвідношення загальних активів банків до ВВП; співвідношенням кредитів, що надані банками до ВВП; рентабельність активів. При цьому, фактори, такі як сума часток активів системно важливих банків у загальній величині активів банків України, сума часток кредитних портфельів системно важливих банків у загальній величині кредитного портфеля банків України та сума часток коштів клієнтів системно важливих банків у загальній величині коштів клієнтів банків України, впливають на рентабельність капіталу банків.

Список використаних джерел

1. Беремо і звітуємо. АТ «КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – URL: <http://surl.li/hiuhk> (дата звернення: 15.05.2023).
2. Бірюков Д.С. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні / Д.С. Бірюков, С.І. Кондратов. — К. : НІСД, 2012. – 96 с.
3. Бура В.І. Науковий феномен системно важливого банку / В.І. Бура // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. – 2016. – Вип. 3. – С.375-381.
4. Україна. КМУ. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури [Електронний ресурс] : постанова : [текст схвалений Кабінетом Міністрів України 9 жовтня 2020 р. № 1109]. – Дата оновлення: 11.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03#Text> (дата звернення: 15.05.2023).
5. Жердецька Л. В. Системно важливі банки: проблеми ідентифікації та регулювання / Л. В. Жердецька // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип. 6(2). – С. 62-66.
6. Квасницька Р.С., Місце системно важливих банків в сучасній структурі банківської системи України / Integration mechanisms of management of innovative processes in the economy : collective monograph / Р.С. Квасницька, Я.І. Гаджук / Lazaryshyn A., Lazaryshyna I., – etc. International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2023. – P.115-123
7. Україна. КМУ. Концепція створення державної системи захисту критичної інфраструктури [Електронний ресурс] : концепція : [текст схвалений Кабінетом Міністрів України 6 грудня 2017 р. № 1009-р.]. –URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03#Text> (дата звернення: 15.05.2023).
8. Корнилюк Р. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни [Електронний ресурс] / Р. Корнилюк // Економічна правда. – 2023. – URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/> (дата звернення: 10.05.2023).

9. Лавренюк В. Системно важливі банки та їх вплив на стабільність банківської системи / В. Лавренюк: дис..канд. екон. наук : 08.00.08 . КНТЕУ. Київ, 2016. – 280 с.

10. Литвиненко О. Теоретичні засади визначення сутності системно важливих банків /О. Литвиненко //ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР. – 2019. – № 2 (34). – С.74-84.

11. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт. – URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 23.05.2023).

12. Обух В. Банківська система України: фінансовий успіх на тлі додаткових викликів [Електронний ресурс] / В. Обух // Укрінформ. – 2023. – URL: <https://griml.com/YQGZU> (дата звернення: 15.05.2023).

13. Онищенко Ю.І. Вплив системно-важливих банків на банківську систему України [Електронний ресурс] / Ю.І. Онищенко, О.А. Рімко. – URL: <http://surl.li/hiumi> (дата звернення: 15.05.2023).

14. Основні показники діяльності банків України (2015-2023 рр.) [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Національного банку України. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 15.05.2023).

15. Україна. КМУ. Перелік секторів критичної інфраструктури [Електронний ресурс] : перелік : [текст схвалений Кабінетом Міністрів України 9 жовтня 2020 р. № 1109]. – URL: URL: <http://surl.li/etkgx> (дата звернення: 13.05.2023).

16. Україна. КМУ. Порядок віднесення об'єктів до критичної інфраструктури [Електронний ресурс] : порядок : [текст схвалений Кабінетом Міністрів України 9 жовтня 2020 р. № 1109]. – Дата оновлення: 13.05.2023. – URL: <http://surl.li/etkgx> (дата звернення: 14.05.2023).

17. Приказюк Н. Компоративізм понять «системно важливі» та «системно утворюючі фінансові інститути» / Н. Приказюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2017. – №5 (194). – С. 22-29.

18. Україна. Закони. Про критичну інфраструктуру [Електронний ресурс] : закон : [прийнято Верх. Радою 16 листопада 2021 р. : станом на 05 грудня 2022 р.]. – URL: <http://surl.li/hiumc> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

19. Україна. Закони. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : закон : [прийнято Верх. Радою 20 травня 1999 р.: станом на 06 грудня 2023 р.]. – URL: <http://surl.li/agrxf> (дата звернення: 10.05.2023).

20. Україна. НБУ. Про порядок визначення системно важливих банків [Електронний ресурс] : положення : [затверджено Постановою Правління НБУ 25 грудня 2014 р. № 863]. – Дата оновлення: 21.04.2023 р. URL: <http://surl.li/hiuly> (дата звернення: 10.04.2023).

21. Україна. НБУ. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] : інструкція : [затверджено Постановою Правління НБУ 26.09.2001 р. № 368]. – Дата оновлення: 11.05.2023. URL: <http://surl.li/hiuko> (дата звернення: 20.05.2023).

22. Публічне акціонерне товариство «Комерційний банк «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт. – URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 22.05.2023).

23. Пурій Г.М. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України / Г.М. Пурій. // ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР. – 2017. – № 3 (27). – С.41-45.

24. Рада з фінансової стабільності [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт. – URL: <https://www.fsb.org/about/> (дата звернення: 15.04.2023).

25. Системно важливі банки. [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт НБУ. – URL: <http://surl.li/etkgx> (дата звернення: 18.04.2023).

26. Стегнієнко М.О. Особливості підходів до ідентифікації системно важливих банків / М.О. Стегнієнко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. – 2015. – Т. 2. – № 19. – С.42-50.

27. Теленик С. С. Поняття та зміст державної системи захисту критичної інфраструктури / С. С. Теленик // Прикарпатський юридичний вісник. – 2020. – Вип. 2(31). – С.112-120

28. Теленик С. С. Щодо визначення поняття інфраструктурного комплаєнсу об'єктів критичної інфраструктури / С. С. Теленик //Право і суспільство. – 2020. – № 2. – Ч.2. – С.222-235.

29. A framework for dealing with domestic systemically important banks [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків. – URL: <http://bis.org/publ/bcbs233.pdf> (дата звернення: 18.04.2023).

30. Anwar Y. Managing Systemically Important Financial Institutions (SIFIs) [Електронний ресурс]. The second meeting of the Financial Stability Board (FSB) Regional Consultative Group for Asia. Kuala Lumpur. – 2012. – URL: <https://www.bis.org/review/r120615k.pdf>. (дата звернення: 30.04.2023).

31. Bernanke B. Financial reform to address systemic risk. federalreserve.gov [Електронний ресурс] / В. Bernanke. – URL: <http://surl.li/hiukb> (дата звернення: 30.04.2023).

32. Global systemically important banks: updated assessment methodology and the higher loss absorbency requirement [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків. – 2013. July. – URL:: <http://bis.org/publ/bcbs255.pdf>. (дата звернення: 30.04.2023).

33. Guidelines on criteria to to assess other systemically important institutions (O-SIIs) (2014) [Електронний ресурс]. – European Banking Authority (EBA). – URL: <http://surl.li/hiukg> (дата звернення: 30.04.2023).

34. Praet P. Macro-prudential and financial stability statistics to improve financial analysis of exposures and risk transfers / P. Praet //Fifth ECB Conference on Statistics on «Central Bank statistics: What did the financial crisis change». – 2010. – P. 52–62.

35. Rajan E. Too Systemic to Fail: Conserquences. Causes. And Potencial Remedies [Electronic resource] / E. Rajan, G. Raghuram //Gleacher Distinguished Service Professor of Finance at the University of Chicago's Booth School of Business to the Senate Banking Committee Hearing. May 6th 2009. – URL: <http://surl.li/hiuko> (дата звернення: 30.04.2023).

36. Tosar S. & Schwandt B. Has 'Too Big To Fail' Been Solved? [Electronic resource] / S. Tosar, B. Schwandt // Journal of Risk and Financial Management. 2019. Vol.12. pp. 1-14. – URL:<http://surl.li/hiukj> (дата звернення: 03.05.2023).